

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI
UČITELJSKI STUDIJ

Josipa Stjepanović

**SADRŽAJI ANIMIRANIH FILMOVA
NAMIJENJENIH DJECI MLAĐE ŠKOLSKE DOBI**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

**SADRŽAJI ANIMIRANIH FILMOVA
NAMIJENJENIH DJECI MLAĐE ŠKOLSKE DOBI**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Medijska kultura

Mentor: doc. dr. sc. Valentina Majdenić

Student: Josipa Stjepanović

Matični broj: 2459

Modul: A

Osijek
rujan, 2019.

SAŽETAK:

Ovaj rad usmjeren je na analizu sadržaja u animiranim filmovima namijenjenima za djecu mlađe školske dobi. Animirani filmovi prate svako dijete kroz njegov put odrastanja, pa je tako i svrha ovog rada otkriti kakav televizijski sadržaj djeca konzumiraju u svojoj najranijoj dobi. Analizom animiranih filmova *Maša i Medvjed*, *Mišo i Robin*, *Doktorica Pliško*, *Vatrogasac Sam* te *Winx club*, prikazat će se koliko se svakodnevno na ekranu mogu vidjeti različiti oblici nasilja, bilo da su to prijete i omalovažavanje ili udarci i stereotipi, ali i sadržaji koji su edukativni, razvijaju empatiju te potiču maštu, pomaganje i suradnju. U skladu s navedenim, cilj ovog istraživanja je analizirati primjerene i neprimjerene sadržaje animiranih filmova namijenjenima za djecu mlađe školske dobi koji se prikazuju svakodnevno na hrvatskim televizijskim postajama. Polazi se od pretpostavke da se u animiranim filmovima, koje djeca gledaju u Hrvatskoj, može pronaći više neprimjerenih nego primjerenih sadržaja, ali ta pretpostavka je kroz provedenu analizu u konačnici opovrgnuta.

Ključne riječi: animirani film, djeca, analiza, primjereni i neprimjereni sadržaj, nasilje, stereotipi, empatija, edukacija

SUMMARY

This paper focuses on content analysis in animated films designed for younger school children. Animated films follow each child through her growing time, so the purpose of this paper is to find out what kind of television content children are watching at their earliest age. Analyzing certain animated films will show how many different forms of violence can be seen on a daily screen, whether it is just threats or maladaptation or shocks, stereotypes and contents that are educational, develops empathy and encourages imagination, aiding and abetting. According to the above objective, this research is to analyze appropriate and inappropriate content, animated films intended for younger school children the ages that are shown daily on Croatian TV stations. It starts from the assumption that inappropriate content can be found in animated films seen by children in Croatia, however, this presumption is ultimately denied.

Ključne riječi: animated film, children, analysis, appropriate and inappropriate content, violence, stereotypes, empathy, education

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ANIMIRANI FILM	2
2.1. Vrste animiranih filmova	2
2.2. Povijest animiranog filma	3
2.3. Animirani film u Hrvatskoj	4
3. UTJECAJ MEDIJA NA DJECU	6
3.1. Uloga roditelja u odnosu medija i djece	6
3.2. Negativni utjecaj medija	8
3.2.1. Nasilje	8
3.2.2. Pornografija	9
3.2.3. Stereotipi	10
3.2.4. Reklame	10
4. POZITIVNI UTJECAJI CRTANOG FILMA NA DJECU	11
4.1. Primjeri pozitivnih utjecaja	12
5. UTJECAJ TELEVIZIJE NA DJECU	14
6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA	16
7. RASPRAVA	17
8. REZULTAT ISTRAŽIVANJA	26
9. ZAKLJUČAK	27
10. LITERATURA	28
11. POPIS TABLICA I FOTOGRAFIJA	30

1. UVOD

U današnjem je svijetu gotovo pa nemoguće izbjeći utjecaj medija ne samo na djecu, nego na sve nas. Televizijski medij oduvijek je bio smatran kao najmoćniji i najaktivniji prilikom oblikovanja ponašanja kod djece. Međutim, danas više nego ikada televizija je prepuna primjerenih i neprimjerenih sadržaja koji najviše utječu upravo na djecu mlađe školske dobi. Oni gledaju raznovrsne žanrove, animirane filmove, dokumentarce, vijesti, reklame te se vrlo rano, već od ranog djetinjstva, susreću sa sadržajima koji mogu trajno utjecati na njihov razvoj. Upravo iz tog razloga uloga medijske pismenosti važnija je više nego ikada. Mišljenja o utjecaju medija na djecu su različita. Između ostalog, raspravlja se i o utjecaju animiranih filmova. Jedni govore da mediji djeci oduzimaju slobodu maštanja, zarobljuju um, dok su drugi suprotnog mišljenja: smatraju da djeca medije sebi pokoravaju i sami odabiru što će gledati te na taj način razvijaju kritičnost. Svrha ovog rada je analizirati animirane filmove koji se prikazuju na hrvatskim televizijskim postajama, a sve s ciljem utvrđivanja njihovog sadržaja. Koliko i koje negativne i pozitivne elemente sadrže i kako oni mogu utjecati na djecu mlađe školske dobi?

U teorijskom dijelu rada definiran je animirani film i donesena kratka povijest animiranog filma, njegovi začetnici te utjecaj medija, pozitivnih i negativnih elemenata, poglavito televizije na djecu. U drugom dijelu rada doneseni su rezultati istraživanja o analizi primjerenih i neprimjerenih sadržaja u animiranim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim televizijskim postajama RTL Kockica, Nova TV i HRT 2. Za potrebe tog istraživanja analizirani su animirani filmovi: *Maša i Medvjed*, *Mišo i Robin*, *Doktorica Pliško*, *Vatrogasac Sam* i *Winx club*.

Od literature koristila sam knjige autora koji su se bavili temama iz dječje medijske pedagogije kao što su pozitivni i negativni utjecaji medija na dječji razvoj, komunikacija odgoja, emocionalna i medijska pismenost i sl., a istaknula bi znanstvene članake Ilišin, V. (2003). *Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima*, Kanižaj, I. (2015). *Mediji, odgoj i komunikacija* te Osmančević, L. (2015). *Pozitivni i negativni medijski sadržaji* i ostalu literaturu iz medijske kulture koja mi je uveliko pomogla analizirati i proširiti znanje o općenitom utjecaju medija, a onda i animiranih filmova na djecu.

2. ANIMIRANI FILM

„Animirani film je zajednički naziv za brojne vrste filmova koji nastaju uzastopnim snimanjem pojedinačnih sličica (tehnika snimanja “sličica po sličicu“), a koje kasnije bivaju oživljene tehnikom filmske projekcije. Tada se stvara iluzija pokreta, nastaje život iz neživoga.“ (Mikić, 2001:111) Težak (2002) navodi nekoliko stvari koje su nama iz osobnog iskustva već poznate. Primjerice, animirani filmovi zastupljeni su u našim životima već od najranije dobi, a sve zahvaljujući televiziji koja je većini ljudi dostupna. Djeci su animirani filmovi zanimljivi zbog jednostavne radnje koje oni veoma lako shvaćaju, ali i zbog šarene palete boja koja dominira u animiranim filmovima.

Ipak, animirani filmovi nisu samo namijenjeni djeci, suprotno mišljenju većine. Slobodno se može reći kako su poklonici animiranog filma svi oni između prve i sto prve godine. To nije ništa čime trebamo biti iznenađeni jer u posljednje vrijeme animirani filmovi sve više prikazuju svijet odraslih i sve probleme s kojima se susrećemo, a ne samo dječji svijet, i baš to je razlog zbog kojeg je animirani film svrstan među ozbiljna filmska djela (Micić i sur., 1980).

2.1. Vrste animiranih filmova

Postoji nekoliko podjela animiranih filmova. Prema Miciću i suradnicima (1980), animirani film dijeli se na crtani, lutkarski i kolažni, dok je u novije vrijeme došlo do razvoja računala i tehnologije pa tako prema Mikiću (2001), animirani film može biti crtežni, kolažni, predmetni i računalni. Bez obzira na podjele jasno je da u animiranom filmu možemo vidjeti mnoge likovne sastavnice poput linija, boja, ploha, ali i one filmske sastavnice, kao što su kadar, plan, zvuk i druge, stoga je jasno da sam animirani film ne možemo tako lako definirati i podijeliti no u jedno možemo biti sigurni – animirani je film umjetnost sama za sebe.

2.2. Povijest animiranog filma

Ljudi su oduvijek pokušavali napraviti pokretne slike. Prije otprilike 35 000 godina ljudi su ponekad crtali životinje na zidovima pećina sa četiri para nogu kako bi dočarali kretanje. Stari Grci su također oslikavali zdjele sa crtežima ljudi u ključnim pozama pokreta, te su na taj način okrećući posudu dočarali kretanju ljudi. Prvi pokušaj projiciranja pokreta na zid 1640. godine napravio je Athanasius Kircher pod imenom Magic Lantern. On je crtao figure na staklu u ključnim pozama koje je stavljao u svoj uređaj koji je projicirao sliku na zid. Stvarao je pokret pomicanjem stakla pomoću žica koje su bile pričvršćene za stakla. 1824. godine Peter Mark Roget otkrio je važan princip postojanosti vida koji se temelji na činjenici da ljudske oči privremeno „zadrže“ sliku onoga što su upravo vidjele. Kad to ne bi bilo tako, nikad se ne bi vidjela iluzija pokreta u seriji slika, pa čak film ili animacija ne bi bili mogući (Williams, 2003).

Prema Miciću i suradnicima (1980), gledajući kroz povijest možemo vidjeti da se animirani film i njegov početak skoro poklapa s rađanjem kinematografije. Prvi crtani film u Sjedinjenim Američkim Državama snimljen je već 1906. godine i to je bio film *Duhovite promjene smješnih lica* redatelja Jamesa Stuarta Blacktona. Od tada pa do 1919. godine snimljen je velik broj crtanih filmova no sam crtani film nikada nije postao ravnopravan s ostalim vrstama filmova i nikada nije postigao veliku uspješnost. No pojavom Walta Disneya animirani film postati će ravnopravan s ostalim filmovima. I kao što je Težak (2002:269) napisao, „glavna zasluga za toliku popularnost crtanoj animaciji pripada čarobnjaku filmske animacije Waltu Disneyu.“ Prvi animirani film u boji napravio je Disney 1932. godine pod imenom *Flowers and trees*. Godinu dana kasnije napravljen je *Three little pigs*. Ovaj animirani film postigao je veliki uspjeh najviše zbog osebujnih karaktera malih prašćića s kojima su se ljudi mogli povezati i prepoznati u njihovim karakteristikama. Nakon *Three little pigs* Disney je napravio *Sjeguljicu i sedam patuljaka* (*Snow white and the seven dwarfs*) koji je postigao veliki financijski uspjeh te dobio dobre kritike. Ovaj animirani film postao je odskočna daska za Walt Disneya. Nakon toga uslijedilo je zlatno doba Disneyevih animiranih filmova. Poslije je došla i era „pametnjakovića“ tj. likova koji su oholi i koji su bili bez manira naspram tradicionalnim likovima, a jedni od najpoznatijih su naravno *Tom&Jerry*. 50-ih godina crtani filmovi su sazrijevali i grafika se modernizirala, a Disney se odlučio vratiti na priče iz bajki pa su tako nastali *Pepeljuga* i *Petar Pan*. U 60-ima se dogodila eksplozija

talenta, studija i produkcije, od Zagreba do Mađarske, Italije i Japana. Popularni su bili *Kremenkovi*, super heroji iz DC-ja i Marvela, *Robin Hood*, *Knjiga o džungli*. U 80-ima se povećao utjecaj Pixara. „Niti jedan studio nije napravio više za unaprjeđenje računalne animacije likova od Pixara“. Studio se razvio u 60-ima i 70-ima s razvitkom računalne grafike i sastojao se od istraživača i matematičara, a ne filmaša i animatora, koji su izumili metode stvaranja i renderiranja slika na računalu kao i puno ostalih tehnika koje se i danas koriste.

U posljednje vrijeme često se koristi tzv. računalna animacija koja je prvi puta primijenjena za stvaranje video-igrice, ali ju je razvoj tehnologije prenio i na film. Računalna animacija je u osnovi digitalni nasljednik tradicionalne stop animacije. Riječ je o modernoj tehnici stvaranja iluzije pokreta pomoću računalne grafike. Računalna animacija obuhvaća razne tehnike, ali bit je da se animacija digitalno kreira na računalu. Najčešće se pomoću raznih računalnih programa stvaraju modeli koji se zatim boje i animiraju u virtualnom okruženju. Postoji 2D i 3D računalna animacija (Nemčanin, 2014).

90-ih godina se pokazalo kako se dobra animacija može svidjeti i djeci i odraslima te je tih godina nastalo mnoštvo i danas popularnih crtanih filmova kao što su: *Kralj lavova*, *Mravi* i prvi dugometražni, računalno animirani film *Priča o igračkama* (Beck, 2004).

2.3. Animirani film u Hrvatskoj

„Groznică“ animiranog filma nije zahvatila samo Zapad. Iako malo kasnije, animirani se film ipak javio i u Hrvatskoj – nakon dokumentarnog i igranog. Prva su dva crtana filma bila reklamni filmovi nastali 1922. godine. Autor tih filmova bio je Sergije Tagatz, a naslovi reklamnih filmova su *Alda-čaj* i *Pasta za cipele-Admiral* (Mikić, 2001). 1951. godine u Hrvatskoj se osniva *Duga film* koji proizvodi pet crtanih filmova, a čak godinu dana kasnije i *Zora film*. Tu je snimljen prvi crtani film u boji naziva *Crvenkapica* izdan 1955. godine autora Aleksandra Marksa i Nikole Kostelca. Crtani film *Crvenkapica* nagrađen je i na svjetskim festivalima. Godinu dana nakon toga, 1956., osniva se Studio za crtani film *Zagreb film*, u kojem zatim nastaje Zagrebačka škola crtanih filmova, iz kojeg će proizaći mnogi danas poznati animirani filmovi (Mikić, 2001).

Tu najprije treba spomenuti *Surogat*, crtani film Dušana Vukotića iz 1961. godine. To je prvi animirani film izvan Sjedinjenih Američkih Država koji je 1962. godine dobio Oscara, kao najbolji crtani film. Pored američkog Oscara, *Surogat* je osvojio i brojne druge nagrade na

festivalima u Beogradu, Bergamu, Corku, San Franciscu, Oberhausenu i po tom kriteriju *Surogat* je i danas najnagrađivaniji film koji je proizveden u Hrvatskoj. *Satiemanija* Zdenka Gašparovića iz 1978. godine proglašena je najboljim hrvatskim animiranim filmom svih vremena. Svjetsku slavu postigao je i film o profesoru Baltazaru (autora Grgića, Zaninovića i Kolaru) u kojem profesor Baltazar rješava sve probleme bez agresije i na kreativan način. Također treba spomenuti Blažekoviće cjelovečernje crtiće *Čudesna šuma* (1986), *Čarobnjakov šešir* (1990) i *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (1997), što nastaju u studijima *Croatia filma*, i drugi (Mikić, 2001).

Treba napomeniti da nisu svi ovi animirani filmovi prilagođeni za djecu mlade školske dobi.

3. UTJECAJ MEDIJA NA DJECU

Medij je oruđe komunikacije; on prenosi ili "posreduje" poruku. Neki od medija su: telefon, radio, film, televizija, tisak i ljudski glas. Današnja su djeca mnogo više izložena medijima u usporedbi sa svojim roditeljima u istoj dobi. Osim pojave interneta koji je omogućio sjedinjavanje medija i dostupnost medija na novim uređajima, razlog tome leži i u pojavi dječjeg marketinga.

Svaki naraštaj se susreće s nekim novim medijima čija se primjena znatno odražava na našu svakidašnjicu, pa tako i na proces učenja, i međuljudske komunikacije (Žderić, 2009). Mikić (2004) naglašava da dijete odrasta od najranije dobi uz medije, te je njegovo djetinjstvo „medijsko“, što trebaju znati i roditelji, kao i da njihov utjecaj nije jedini s kojim će se dijete susresti u „medijskom svijetu“, već bitnu ulogu ima i ostala društvena okolina djeteta: braća i sestre, prijatelji i rođaci, dječji vrtić, škola. Na djecu ne utječe samo ono što se prima putem medija, nego i pasivnost okoline u kojoj djeca odrastaju (obitelj, dječji vrtić, škole), ali i osobna pasivnost i emotivna i intelektualna nespremnost za život s medijima (Sindik, 2012).

Djeca svih dobnih skupina su svakodnevno okružena i izložena medijima te je njihov utjecaj neizbježan. Izloženost medijskim sadržajima i porukama u razdoblju razvoja i socijalizacije, čine djecu najosjetljivijom skupinom korisnika. Brojna istraživanja pokazuju da sve mlađa djeca koriste medijske sadržaje (Kanižaj, 2015). S druge strane, utjecaji medijskih sadržaja nisu uvijek jasno vidljivi, već mogu imati odgođeno djelovanje. Djeca uče u obitelji o životu s medijima pa se pravilan odnos prema medijima mora vježbati. Mikić i Rukavina (2006) ukazuju da su šanse da današnji naraštaji postanu medijski pismeniji male ako se takva zadaća prepusti školama, jer nema naznaka da se obrazovni proces namjerava nadopuniti osposobljavanjem za bolje razumijevanje medija i medijskih sadržaja.

3.1. Uloga roditelja u odnosu medija i djece

Ističu se dvije bitne činjenice u vezi s postupanjem roditelja u vezi s medijima:

- suvremena djeca odrastaju uz medije
- i djeca uče u obitelji o životu s medijima

Djecu mediji privlače jer u njima nalaze: zanimljive sadržaje, životne situacije i probleme prikazane iz drugačijeg motrišta od svakodnevnog, mogućnost identifikacije s nekim od

likova, zabavu i opuštanje. Uz pomoć roditelja, važno je da djeca spoznaju jake i slabe strane različitih vrsta medija te mogućnosti i eventualne opasnosti koje se u medijima kriju (Mikić, 2004).

Umjesto ekstremnog odnosa prema medijima (isključivo za ili protiv nekih ili svih medija), roditelji bi trebali djecu promatrati i diskretno pratiti, kritički i odgovorno. U slučaju dvojbi i roditeljske nesigurnosti, najbolje je razgovarati s djetetom te usporediti vlastita i dječja medijska iskustva. Stoga roditelji trebaju znati odgovore na temeljna pitanja medijskog odgoja:

- u kojim je situacijama smisleno (opravdano, korisno) koristiti pojedine vrste medija;
- znati kako mediji djeluju na krajnje korisnike, posebno djecu.

Roditelji u tom smislu trebaju djeci stvoriti preduvjete da rabe medije i promatrati što djecu privlači. S druge strane oni su djeci uzor, model, pa je roditeljski odnos prema medijima za djecu neposredna orijentacija. Kako roditelji rabe pojedini medij, imat će svakako učinka i na djecu, u pozitivnom ili negativnom smislu pa je bitno osvijestiti medijske navike roditelja (Sindik, 2012).

Primjerice, roditelji koji ne ispuštaju daljinski upravljač cijeloga dana teško će djetetu uspjeti ukazati na štetnost cjelodnevnoga gledanja televizijskog programa. Nasuprot, roditelji koji ponekad odustaju od gledanja neke emisije stoga što se u obitelji vodi zanimljiv razgovor ili stoga što nisu završili sa zajedničkom obiteljskom večerom, uvjerljivije će to moći tražiti i od djece (Mikić, 2004). Roditelji se moraju truditi i razmišljati o svojoj konzumaciji televizijskog programa i reducirati je: znati sebi i djeci reći NE, znači ponekad odustati od omiljenog medija u korist neke druge aktivnosti. Roditelji trebaju razgovarati s djetetom što bi on želio gledati i što ga posebno zanima pa će promatrajući dijete uočiti koju ulogu u njegovu životu imaju mediji, likovi iz medija, medijske priče. Također bi trebali ponekad zajedno s djecom pogledati njihovu omiljenu emisiju, jer je najbolji način odabira emisija „pogodnih“ za dijete zajedničko gledanje neke emisije, uz razgovor o viđenom. Dobro je o tome razgovarati i s drugim roditeljima, pedagozima, odgojiteljicama ili se detaljnije informirati o toj emisiji u tisku ili na internetskim stranicama (Mikić, 2004).

U današnje doba postoji nekoliko pristupa roditelja prema djeci kada su u pitanju mediji. Najslabije rezultate postiže restriktivan pristup roditelja za kojeg je karakteristična zabrana (prekomjernog) gledanja određenih programa. Najbolji pristup je onaj koji uključuje razgovor s djecom o onome što su vidjeli, s namjerom da se djeci pomogne u vrednovanju značenja te

uočavanju moralne poruke. Velike učinke postiže i nefokusirani pristup, za kojeg je karakteristično zajedničko gledanje i razgovor s djecom (Ilišin, 2003).

Konvencijom UN-a o pravima djeteta iz 1989. godine reguliraju se prava djece na sudjelovanje u medijima, odnosno, njihovo pravo na izražavanje putem medija te pravo na zaštitu u medijima. Članak 13. ističe „djetetovo pravo na slobodu izražavanja što uključuje slobodu traženja, primanja i širenja obavijesti i ideja svake vrste, usmeno ili pismeno, tiskom ili umjetničkim oblikovanjem ili kojim drugim sredstvom prema izboru djeteta. Uživlje ovoga prava može biti podvrgnuto samo onim ograničenjima koja su određena zakonom i koja su prijeko potrebna radi zaštite prava i ugleda drugih ili radi zaštite nacionalne sigurnosti ili javnog poretka, javnog zdravlja ili morala.“ (Konvencija o pravima djeteta, 1989)

3.2. Negativni utjecaj medija

Dok postizemo pomake uz nove vrste medijskog komuniciranja, sve je više dokaza o tome kako mediji mogu imati veoma negativan utjecaj na djecu i mlade.

Djeca su kao spužve, upijaju ono što treba, ali i ono što ne treba, stoga roditelji moraju dobro paziti što njihova djeca gledaju na televiziji ili kakve igrice igraju (Žderić, 2009). Brojne studije su došle do saznanja da prosječno dijete zaista postaje agresivnije zbog gledanja uobičajenog televizijskog programa. Djeca se često tijekom igre poistovjećuju s likovima u crtanim filmovima, imitiraju ih fizički i verbalno te putem igre s vršnjacima ponavljaju i prerađuju viđeni sadržaj. Stoga je jako važan odabir crtanog filma, njegova sociološka i estetska komponenta. Crtani filmovi puni su brzih scena, nerijetko su popraćeni glasnom glazbom i dominantnim likovima. Junaci crtanih filmova su snažni, hrabri, domišljati, ali se ponekad koriste nasiljem (Belamarić, 2009).

3.2.1 Nasilje

Učestalo prikazivanje nasilja na televiziji, u filmovima i videoigrama, što je zajednička značajka medijskih sadržaja u cijelom svijetu, dokazano utječe na djecu na više razina – na njihovo ponašanje (povećanje agresivnog ponašanja), psihički život (povećanje straha i tjeskobe u susretu sa svijetom u kojem žive) te društveni život (smanjenje osjetljivosti na

patnje drugih ljudi i potvrda nasilja kao najboljeg načina za rješavanje međuljudskih sukoba). Čak i kad je nasilje prikazano kako bi se dokazala neka moralna ili obrazovna pouka, kako bi se predstavili društveni sukobi ili kršenje dječjih prava, ono može imati negativan utjecaj na gledatelje. Medijsko nasilje različito utječe na djecu ovisno o njihovim osobnostima, spolu, vrstama njihove obiteljske i društvene okoline te njihovim životnim iskustvima. Ali, nasilje se sve više povezuje s mnogim asocijalnim postupcima koji ugrožavaju dobrobit djece i njihov zdravi razvoj.¹

Animirani filmovi, kojima su djeca najviše izložena, često su prepuni nasilnih sadržaja. „Prosječno dijete do svoje osamnaeste godine u medijima vidi 200.000 simuliranih nasilnih djela i 16.000 dramatiziranih ubojstava.“ (Osmančević, 2015:55) „Pretjerana izloženost nasilnim sadržajima može izazvati pet vrsta nepovoljnih učinaka: fiziološke, emocionalne, kognitivne te promjene u ponašanju i stavovima.“ (Osmančević, 2015:55)

Ono što također treba spomenuti je to da postoje razlike među spolovima u praćenju crtanih filmova. Tako dječaci gledaju crtane filmove s puno više akcije i nasilja nego djevojčice, a to može zatno utjecati na promjene u njihovom ponašanju. Roditelji, ali i odgojitelji i učitelji trebali bi biti upućeni u sadržaje crtanih filmova koje djeca gledaju. Važno je napomenuti kako je razgovor s djecom o viđenim sadržajima nužan, a interpretacija sadržaja ovisi i o djetetovoj dobi (Sindik, 2012).

3.2.2 Pornografija

Pornografija je prikazivanje seksualnih ponašanja na moralno neprihvatljivim osnovama pa i na protuzakonit način, negativna je jer je uvijek usmjerena protiv nekoga, vrlo često kao objekt iskorištava žene i djecu te ih tako degradira. Danas su svi mediji na udaru pornografije i sve je teže spriječiti djeci dostupnost takvim sadržajima. Svi se moraju ozbiljnije uključiti u smanjivanje i uklanjanje takvih sadržaja koji ostavljaju negativne posljedice (Zgrabljic Rotar, 2005). S obzirom na temu rada na ovaj negativni utjecaj više se nećemo vraćati.

¹ <https://www.medijskapismenost.hr/pozitivni-i-negativni-utjecaji-medija/>

3.2.3 Stereotipi

Masovni mediji pomoću stereotipa oblikuju razumijevanje i pogled na svijet. Stereotip dolazi od grčke riječi "stereos", što znači postojanost, i riječi "typos", što znači oblik ili vrstu. Stereotip se definira kao skupina generaliziranih i širokoprihvaćenih vjerovanja o karakteristikama članova druge grupe. Bit stereotipa je u percipiranju da je svaka osoba koja pripada skupini primjer "tipa", a ne jedinstvenog pojedinca. Stereotipi često nisu ni sasvim neistiniti, ali mogu biti dokazani tek empirijskim istraživanjem. Zašto su za medijsku pismenost stereotipi važan dio medijskih poruka i sadržaja? Zbog toga što mogu biti izravan oblik prenošenja neistina ili poluistina te prenositelji rasističkog, nacionalističkog, mačoističkog, promiskuitetnog pogleda na svijet i takvo stajalište mogu održavati, pojačavati i promicati (Zgrabljic Rotar, 2005).

3.2.4 Reklame

Oglašavanje ili reklamiranje je plaćena ili osobna poruka koja dolazi iz izvora koji se može identificirati, upućena je javnosti kanalima masovnih medija, a kreirana tako da uvjeri. Reklama pokazuje kako biti u društvenoj interakciji s onima koji čine isto što i ja i pokazuje kako pripadati zajednici, kako biti dio skupine. Reklamna je industrija posvetila posebnu pozornost djeci i teenagerima te oglašavanju kao dijelu dječje medijske kulture. Snaga kojom reklame djeluju na djecu je golema, čak i kad reklama nije usmjerena izričito na njih. Stručnjaci ističu da djeca nisu kritična kao odrasli, da ne mogu lako razlikovati reklamu od ostalog programa i da je pritisak reklama na njih svake godine sve izraženiji (Zgrabljic Rotar, 2005).

4. POZITIVNI UTJECAJI CRTANOG FILMA NA DJECU

Kada se dijete upušta u gledanje crtanog filma, ono se zapravo u potpunosti prepušta utjecaju vanjskog svijeta. Oni zvukovi i slika kojemu je dijete izloženo, obuzimaju cijelo njegovo tijelo. Najprije kada gledamo na sam pojam crtani film, to nas automatski asocira na nešto pozitivno za dijete, na dio djetinjstva koji mu je uljepšan upravo zahvaljujući crtanim filmovima (Velički, 2007). Crtani filmovi se razlikuju, moraju se gledati individualno i pojedinačno. No, svakako većina sa sobom nosi i pruža jedan edukativni karakter uz dozu smijeha i često su samim time izvor zabave. Djeca često gledaju crtiće neovisno na kojem se jeziku oni emitiraju, što svakako možemo promatrati kao jednu od pozitivnih strana samih crtanih filmova. Budući da djeca oponašaju, imitiraju, djeca tako i usvajaju određene strane riječi koje kada usvoje tada im i ostaju u sjećanju u daljnjem njihovom razvoju. Svakako će im biti puno lakše u kasnijoj dobi kada će se zaista susretati sa stranim jezikom jer će već imati usvojene određene osnove jezika. Tako da je izuzetno pohvalno i poželjno djetetovo opredjeljenje i mogućnost zanimanja za strani jezik. Isto tako djeca se tada možda prvi put susreću s određenim slovima, znakovima i brojevima. Te tako usvajaju gledajući i čuvši određena slova, a istodobno i dolaze do usvajanja čitanja. Gledajući razne zaplete, spletke, situacije likova u crtićima, djeca su zainteresirana i pobuđeno je njihovo promišljanje. Djeca tako postavljaju mnoga pitanja tijekom samog crtića ili pak nakon crtića o tome što je vidjelo. To je svakako poželjno budući da se na taj način potiče djetetovo razmišljanje i razvoj njegovog samostalnog zaključivanja. No, kako razmišlja tako i puno priča o tome te zapravo dijete razmišljanjem širi svoj vokabular (Velički, 2007).

Kao što Mikić (2001) navodi, djeca vole film. Film, osim toga, pokazuje i pregršt još novih i neproživljenih situacija. U nekoj od njih dijete zna da bi se moglo zateći pa promatra kako će netko drugi reagirati i riješiti problem. Dijete gleda i uči neke od mogućih ishoda situacije, preispituje se i razmišlja kako bi ono postupilo na mjestu junaka filma. Film tako nudi ogromno životno iskustvo. To nije uvijek i najbolje rješenje jer neke stvari svakako treba proživjeti i osjetiti sam, ali u mladim danima djeca na ovaj način lako zadovolje svoju znatiželju čekajući razdoblje u životu kada će to sve moći i provjeriti. Film nudi obilje avantura i informacija o dalekim i nepoznatim krajevima svijeta. Glede obrazovne strane, dijete može štošta naučiti o nekoj stranoj ili vlastitoj zemlji, ljudima, običajima, upoznati neke

teorije, ideje, pokrete, religije, povijesne događaje, legende itd. Film nudi djetetu i obilje emocija koje su njemu od velike važnosti. Razvija empatiju i bolje razumijevanje postupaka drugih ljudi preko glavnih likova u filmu.

4.1. Primjeri pozitivnih utjecaja

Kada bi se morali izdvojiti crtani filmovi koji sa sobom nose pozitivan utjecaj na djecu školske dobi zasigurno bi se radilo o velikom broju crtanih filmova. Na temelju prethodno nabrojanih pozitivnih strana se svakako mogu izdvojiti neki *Profesor Baltazar* te *Pčelica Maja*. To su svakako oni crtani filmovi koji djecu motiviraju na maštu, imaginaciju, na samostalno izražavanje i stvaranje. Utjecaj najviše ovisi o sadržaju crtića kojem je dijete izloženo. Pozitivni sadržaji odnose se na prosocijalno ponašanje. Prosocijalno ponašanje je vid moralnog nastupa koji uključuje društveno poželjna ponašanja poput dijeljenja s drugima, pomaganja i suradnje, a suvremeni istraživači govore o altruizmu, kao o sinonimu za prosocijalno ponašanje. Aspekti prosocijalnog ponašanja su empatija, simpatija i altruizam. Odnosno najprije je to uživljavanje u emocionalno stanje druge osobe i razumijevanje njenog položaja na osnovi percipirane ili zamišljene situacije u kojoj se ta osoba nalazi. Kod djece se isto tako može izraziti simpatija ili suosjećanje s drugom osobom ili ipak altruizam koji je dragovoljno ponašanje koje donosi dobrobit drugome i nije vezano uz očekivanje izvanjske nagrade (Jurčić, 2013).

Iz istraživanja provedenih u različitim dijelovima svijeta, zaključeno je kako kvalitetni medijski proizvodi namijenjeni djeci (televizijski i radijski programi, knjige, internetske stranice, informativni servisi mobilnih telefona, obrazovne kampanje putem posebnih oznaka na ulicama, lutkarske predstave, dramske predstave itd.) mogu biti učinkoviti u promicanju različitih razvojnih ciljeva. Primjerice, obrazovne televizijske emisije kod predškolaca dokazano potiču spremnost za školu, ranu pismenost te djelotvorno poučavaju određenim elementima nastavnog programa. Ovaj pristup izrazito je povezan s razvojnom komunikacijom koja sustavno koristi postupke i strategije medijske komunikacije za promicanje društvenog razvoja i promjene. UNICEF je također eksperimentirao s razvijanjem kreativnih materijala u ključnim projektima (inicijative za promicanje ravnopravnosti spolova, *Meena* u Južnoj Aziji i *Sara* u Africi; podrška koprodukcijama lokaliziranih verzija emisije

Ulica Sezam u Meksiku i na Kosovu te serijama s kulturnim posebnostima poput kirgiskog animiranog filma *Čarobno putovanje*). Za djecu su posebno bitne strategije koje sjedinjuju sve prednosti i pozitivne strane zabave i obrazovanja. Tako se privlačnost i popularnost zabave koristi za postizanje društvene promjene i promicanje dobrobiti pojedinca i društva.²

² <https://www.medijskapismenost.hr/pozitivni-i-negativni-utjecaji-medija/>

5. UTJECAJ TELEVIZIJE NA DJECU

Televizija je audiovizualni medij vrlo složene tehnologije i vrlo složene organizacije rada, globalne prirode, kojemu je teško postaviti nacionalnu granicu, jer kao kôd ne koristi samo jezik (govor) nego i sliku, a ona je univerzalna. S obzirom na to da je na tržištu medijske industrije najbolje prodavani proizvod zabava, za televiziju je zabava postala "supraideologija", vrhunski zakon za sve vrste diskursa. Kad je od skupine djece zatraženo da nacrtaju sebe dok gledaju televiziju, na crtežima su svi imali široke osmijehe. Televizija je medij ugone, koji pruža zabavu, zadovoljstvo i ispunjenje mnogih očekivanja djeci i odraslima. Ona je dio obitelji, pa je jedno dijete reklo: "Moja obitelj, to smo mama, tata, televizor i ja!". Ugone koju televizija promovira kao vrhunsko načelo, naime, može uništiti društvo jer degradira i obezvrjeđuje ozbiljan javni diskurs. Također, prikazivanje nasilja na zabavan način degradira mnoge ljudske moralne i društvene zakone i pravila, ali i obezvrjeđuje sam život (Zgrabljic Rotar, 2005).

Predstojnica Ureda Unicefa Valentina Otmačić (Unicef, 2015) ističe da djeca u prosjeku gledaju televiziju tri sata dnevno, što značajno utječe na njihov razvoj. Djeca nisu samo pasivni promatrači, već i aktivni korisnici medija i zbog toga je iznimno važno što gledaju na ekranima. Suradnja sa stručnjacima (medijskim pedagogima, sociolozima, psiholozima i drugima) važna je u poboljšanju suživota djeteta i medija u korist djece. Poticanje roditelja da se više uključe u odabir sadržaja koji će njihova djeca gledati te da uče djecu kritičkom promišljanju ponuđenih sadržaja, drugi je korak. Predsjednica Vijeća i ravnateljica Agencije za elektroničke medije, Mirjana Rakić (Unicef, 2015) smatra da je provedba javnih kampanja i edukacija u cilju širenja medijske pismenosti najbolji preventivni zaštitni mehanizam za roditeljsko, ali i uredničko prepoznavanje štetnih sadržaja za razvoj djece i mladih te smatra da je kontinuirana suradnja s Unicefom, psiholozima, medijskim djelatnicima i zainteresiranom javnošću izuzetno dragocjena.

Istraživanje o navikama gledanja televizije kod djece u Hrvatskoj, koje je u studenome 2016. godine ponovila agencija Ipsos Puls nakon provedbe kampanje o medijskoj pismenosti "Birajmo što gledamo", ukazuje na promjene u tome kako djeca i roditelji gledaju televiziju. U istraživanju je sudjelovalo 1027 roditelja, koji su odgovarali na pitanja za ukupno 1652 djece u dobi do 17 godina. Pozitivna je promjena da većina djece televizijski program sada prati u društvu obitelji, a svega 11% njih pred ekranom je samo. Prije samo dvije godine svako treće dijete program je pratilo bez nadzora odrasle osobe. Prilikom odlučivanja o tome

što dijete smije gledati, roditeljima je najvažnija primjerenost sadržaja, a gotovo svi roditelji, odnosno njih 93%, prepoznaju oznake za dobnu primjerenost sadržaja na televiziji (12, 15, 18) i znaju čemu one služe. Prema procjeni roditelja, 57% djece pred televizorom provodi od jednog do tri sata na dan, više nego u igri s prijateljima i učenju. Samo 10 posto roditelja kaže da njihova djeca gledaju televiziju više od tri sata dnevno, no prema podacima o gledanosti agencije AGB Nielsen, djeca u prosjeku televizijski program gledaju oko tri sata dnevno. Iako roditelji procjenjuju da su najmlađa djeca pred televizorom najviše ujutro, a starija navečer, podaci o gledanosti pokazuju da djeca televiziju najviše gledaju u večernjim satima i to između 21 i 22 sata. Gledanje televizije u padu je kod djece starije od 13 godina, a već u dobnoj skupini djece od četvrte do šeste godine u porastu je gledanje video sadržaja na pametnim telefonima.³

³ <https://www.aem.hr/vijesti/istrazivanja-aem-a-i-unicef-a-sve-je-manje-djece-pred-tv-ekranom-bez-nadzora/>

6. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

Cilj je ovog istraživanja analizirati sadržaje u animiranim filmovima namijenjenima djeci mlađe školske dobi koji se prikazuju na hrvatskim televizijskim postajama, pronaći u svakom animiranom filmu pozitivne i negativne elemente te njihov utjecaj na djecu.

U skladu s tim postavljena su istraživačka pitanja: Je li prisutan neprimjereni sadržaj u animiranim filmovima? Koji se neprimjereni sadržaji pojavljuju? U kojoj mjeri se pojavljuju? Pojavljuju li se stereotipi – ako da, koji? Pojavljuje li se nasilje i u kojoj mjeri? Kakav je omjer pozitivnih i negativnih likova? Može li radnja u animiranim filmovima potaknuti djecu na neprimjerene postupke? Kakav odnos imaju glavni likovi s prijateljima? Rješavaju li glavni likovi probleme? Kako su prikazane životinje? Koje pozitivne elemente možemo pronaći u radnji animiranih filmova? Mogu li oni djecu educirati i što se može iz njih naučiti? Postoji li možda mogućnost učenja stranog jezika? Postoje li problemi koje dijete može pronaći i u životu te nude li odgledani filmovi rješenja? Razvijaju li osjećaje prijateljstva i socijalnu interakciju? Jesu li zabavni i potiču li na igru? Potiču li na razmišljanje i zadaju li zadatke? Jesu li uključeni možda likovi različite rasne pripadnosti?

Postupak prikupljanja podataka

Gledanje i analiziranje animiranih filmova koji se prikazuju na hrvatskim televizijskim postajama RTL Kockica, Nova TV i HRT 2, a to su: *Maša i Medvjed*, *Doktorica Pliško*, *Mišo i Robin*, *Vatrogasac Sam te Winx Club*.

Instrument i postupak istraživanja

S obzirom na cilj istraživanja riječ je o kvantitativnoj vrsti istraživanja, a korištena je znanstvena paradigma pozitivizam. Istraživanje će prema mjestu biti neempirijsko, prema trajanju transverzalno, a prema vremenu istraživanje sadašnjosti. Naime, istraživanje će se temeljiti na prikupljanju, proučavanju i tumačenju podataka dobivenih analizom sadržaja animiranih filmova. Istraživanje i analiza provedeni su 2019. godine.

Očekuje se kako će istraživanje pokazati postojanje velikog broja neprimjerenih sadržaja i postojanje rodnih stereotipa u animiranim filmovima koji se prikazuju na hrvatskim televizijskim postajama za djecu mlađe školske dobi.

7. RASPRAVA

Nakon svakog odgledanog animiranog filma, bit će riječi ukratko o samom filmu te analizom radnje odgovoreno na istraživačka pitanja postavljena u poglavlju o metodologiji rada.

Maša i Medvjed

Trajanje 6:33, Sezona 1 epizoda 14, ime epizode *Pazi!*, Nova TV

Animirani film *Maša i Medvjed* prati pustolovine djevojčice Maše i Medvjeda koji postanu prijatelji. Maša je djevojčica koja je u svojoj igri zalutala u šumu gdje se izgubila u Medvjedovu kuću koji se od tada brine o njoj. Zajedno doživljavaju prave pustolovine u koje upadaju većinom zbog Mašine razigranosti i znatiželje. Medvjed voli mir, red i organiziranost, što je u suprotnosti s Mašinim karakterom te dolazi do tenzija i kaosa, ali se uvijek sve dobro završi zahvaljujući Medvjedovom zaštitničkom ponašanju, njegovoj smirenosti i snalažljivosti.

Analizirajući epizodu *Maše i Medvjeda* pod nazivom *Pazi!* uočeno je da Maša kroz čitavu epizodu izvodi nepodopštine radi kojih i ona i Medvjed upadaju u nevolje. Maša krade Medvjedu motorne saonice te stvara kaos i probleme svima koji joj se nađu na putu. Medvjed kao i obično spašava situaciju i Mašu, ozlijedi se zbog njene zaigranosti i nepodopštine, ali ona ipak na kraju uviđa pogrešku, ispravlja ju te pomaže Medvjedu. Gledajući animirani film iz perspektive odrasle osobe ne pronalazim ništa loše, međutim, iz dječje perspektive situacija je već drugačija. Djeca ponekad ne znaju raspoznati dobro i loše te se mogu poistovjetiti s Mašom smatrajući kako su stvari koje ona čini dobre. Kako djeca uče po modelu ili uzoru, ukoliko se identificiraju s Mašom kao omiljenim likom, postoji mogućnost da će raditi stvari koje i ona radi. Još jedan razlog zbog kojeg bi se djeca mogla ugledati na Mašu jesu godine po kojima je Maša bliska djeci koja ju gledaju. Međutim, u usporedbi s ostalim animiranim filmovima koji se prikazuju svakodnevno smatram da *Maša i Medvjed* nema negativan utjecaj na djecu mlađe školske dobi. Pohvalno je kako animirani film ne donosi nikakve nasilne scene, bar ne u odgledanoj epizodi te imamo samo pozitivne likove. Također, u ovoj epizodi nema nikakvih stereotipa i drugih neprimjerenih sadržaja.

Ono što treba istaknuti kao pozitivan element je što se u filmu potiče suživot ljudskog i životinjskog svijeta, potiče se pomaganje životinjama koje nam to mogu vratiti na svoj način, kroz vjernost i igru. Kroz radnju ovog animiranog filma možemo naići na snalažljivost glavnog lika Maše koja svoje prepreke vrlo brzo rješava na svoj domišljat način (npr. hodanje

po dubokom snijegu s perajima, koje ne propadaju). Tako da djeca gledajući ovaj animirani film mogu proširiti svoju maštu i kroz Mašin lik razvijati svoju snalažljivost. Isto tako djeca kroz lik Medvjeda (sam izumio saonice) mogu vidjeti kreativnost koja se i kod njih može potaknuti. Medvjed također u jednoj prilici, dok je bio zauzet traženjem Maše koja mu je ukrala saonice, zastaje i pomaže izvući snijegom zatrpana kola te tako pokazuje brigu i empatiju za druga bića koja su u nevolji. Iz tog pozitivnog primjera i postupanja Medvjeda u tom trenutku djeca mogu puno naučiti o pomaganju bližnjem u nevolji.

Djecu se filmom potiče na igru (zimске radosti), ali bi se moglo potaknuti i na neprimjerene postupke te uči ih se da treba izvoditi samo one igre koje nisu opasne. Epizoda u svakom slučaju ima puno više pozitivnih elemenata gdje djeca kroz zabavni sadržaj mogu izvući pouke koje mogu primijeniti u vlastitom životu, ona ponajprije razvija osjećaje prijateljstva i pomaganja drugima te na koncu završava sretno.

Slika 1. Maša i Medvjed. Pribavljeno 1.7.2001., sa <https://www.index.hr/mame/clanak/masa-medvjed-i-odgojne-metode/874915.aspx>

Doktorica Pliško

Trajanje 11:40, Sezona 3 epizoda 16, ime epizode *Zmajček i Gricko*, RTL Kockica

Doktorica Pliško animirani je film u kojemu je glavna junakinja mala djevojčica koja želi postati liječnica, a uzor joj je njezina majka koja liječi ljude, a onda ona po tome liječi svoje igračke. Na kraju svake epizode malena doktorica donosi neki zdravstveni savjet gledateljima. Odgledana epizoda animiranog filma zove se *Zmajček i Gricko*. Ova epizoda govori o igrački Zmajčeku kojemu se napokon ostvaruje želja i dobiva kućnog ljubimca (drugu igračku) Gricka. Upućen je u obveze koje mora ispuniti, ali u igri sa svojim ljubimcem ih zanemari. Gricko postane slab i bez energije te dolazi kod doktorice Pliško na pregled. Nakon pregleda i dijagnoze Zmajček uviđa i priznaje svoju pogrešku, rastuži se, ali ju na kraju i ispravi.

Tijekom više od jedanaest minuta gledanja ove epizode nije zabilježena niti jedna scena nasilja niti bilo kakav neprimjereni sadržaj. Osim što je veoma humoristična i zabavna, ova epizoda djeci pokazuje koliko je važan odnos među prijateljima, brigu o drugima, kućnim ljubimcima i preuzimanju odgovornosti za njih. Bez obzira što ovdje djevojčica komunicira sa svojim igračkama, vrlo je lako primijeniti ovaj način komunikacije i u stvarnom svijetu. U odgledanoj epizodi glavna junakinja ističe kako je briga i odgovornost za kućne ljubimce neprocjenjiva. Kroz ovu epizodu djeca mogu pronaći dosta sličnosti i u stvarnom svijetu u odnosu s njihovim kućnim ljubimcima. Gotovo svako dijete u nekoj fazi svog odrastanja poželi imati kućnog ljubimca, a rijetko tko se redovno brine o njima. Svakom je djetetu prvih dana to zanimljivo i uživaju s njima u igri i zabavi, a s vremenom im to dosadi i sve im manje pažnje pridaju, a briga o njima prepuštena je nekom drugom. U epizodi je pokazano kako se za svog ljubimca mora brinuti, vlasnik treba preuzeti odgovornost i obvezu jer su i oni živa bića te iziskuju pažnju i njegu.

Sve to su pozitivni elementi koje možemo pronaći u radnji ove epizode iz koje djeca mogu puno naučiti, razvijati osjećaje, prijateljstvo i socijalnu interakciju. U epizodi se likom doktorice Pliško koja je susretljiva i ljubazna može kod djece razviti i pozitivan osjećaj prema liječnicima koji su tu da riješe njihove probleme. Postoje djeca koja imaju neku vrstu odbojnosti i straha prema liječnicima, a ovdje imaju pozitivan primjer male doktorice. U epizodi su korišteni likovi raznih životinja, a posebno je zanimljivo što je jedan od glavnih likova prikazan kao mali zmaj, a zna se da su zmajevi uglavnom u animiranim filmovima prikazani kao opasna bića koja bljuju vatru iz usta i pale sve oko sebe. Ovdje je zmaj prikazan potpuno suprotno, kao jedno zaigrano i veselo stvorenje spreman pomoći svima.

Također, epizoda potiče na igru veselom i raspjevanom atmosferom, a isto tako i na razmišljanje. U ovoj epizodi ne postoji mogućnost učenja stranog jezika jer je sinkronizirana na hrvatski jezik.

Slika 2. Doktorica Pliško. Pribavljeno 1.7.2001., sa <https://www.rtl.hr/programi/djecji/11398/doktorica-plisko/>

Mišo i Robin

Trajanje 5:10, ime epizode *Krtko*, HRT 2

Ovaj animirani film prati pustolovine nerazdvojnih prijatelja mačke i ptice pod nazivom Mišo i Robin. Epizoda koju sam pogledala i analizirala se zove *Krtko*. U ovom animiranom filmu nisam pronašla ni jednu stvar niti situaciju koja bi bila neprimjerena. Štoviše, ova je epizoda edukativnog karaktera jer Mišo i Robin zajedno traže kosti dinosaura pa igrom slučaja završe ispod zemlje. Ispod zemlje im se pridružuje krtica Krtko s kojom onda kreću u pustolovinu. Upoznaju ostale životinje koje se nalaze ispod zemlje kao što su šišmiši, mravi i njihov način života što je za djecu edukativno i mogu dosta toga naučiti. Kroz čitav animirani film radnju vodi treća osoba koja gledatelje upoznaje s karakteristikama svih životinja koje se pojavljuje u animiranom filmu. Iz uvodne pjesme već vidimo kako ovaj film poziva na pomaganje drugima, razvija osjećaje prijateljstva i socijalnu interakciju, potiče na igru i pustolovinu. Također postoji mogućnost usvajanja i stranih riječi, ovdje je to riječ friend (eng. *friend* - prijatelj). Animirani film potiče na razmišljanje i rješavanje zadataka, nekad se snađu na neočekivane načine, no još uvijek dovoljno predvidljive da ih djeca mogu naslutiti i biti

ponosna na svoju mudrost i iskustvo. Kroz radnju u filmu se dva puta pojavljuju knjige i slikovnice koje prikazuju dinosaure kao zanimljiva bića i tako se mogu potaknuti djeca na istraživanje ako ih to zanima i čitanje i učenje o nepoznatim stvarima. Kao posebno pohvalnu stvar istaknula bi što je jedan od glavnih likova prikazan s naočalima za dioptriju. Tako se kod djece se može razviti osjećaj da je to sasvim normalno i da svoje prijatelje prihvate onakvim kakvi jesu, jer smo svjesni da su djeca sklona izrugivati nekoga tko nosi naočale, a onima koji ih nose može pomoći da se ne osjećaju manje vrijednim i sposobnijim od ostalih. Kao što sam već rekla, u ovom animiranom filmu nisam pronašla nikakave neprimjerene sadržaje, postupke, nasilje, stereotipe niti negativne likove. Smatram da je ovaj animirani film najbolji od svih odgledanih zbog radnje, poruke, ali i zbog uvodne pjesme koja je veoma pozitivna i primamljiva za djecu svih uzrasta.

Slika 3. Mišo i Robin. Pribavljeno 1.7.2001., sa <https://mojtv.hr/thumb.ashx?path=/images/71a59522-f21d-4c04-bc66-8ee470c4e74f.jpg&w=491&h=250>

Vatrogasac Sam

Trajanje 9:31, Sezona 9 epizoda 24, ime epizode *Vrtne snage*, HRT 2

Vatrogasac Sam britanski je animirani film o vatrogascu po imenu Sam, njegovim kolegama te ostalim stanovnicima velškog sela Pontypandy. Film se prikazuje na HRT 2 u jutarnjim satima. Odgledana i analizirana epizoda naziva se *Vrtne snage*. U navedenoj epizodi djevojčica dođe na ideju da sredi svoj vrt, zato angažira svoje prijatelje i oca te svakome određuje zadatke koje moraju obaviti. Za to vrijeme u vatrogasnoj postaji liječnica održava vatrogascu Samu i njegovim kolegama predavanje o previjanju udova kod ozlijeđa i prijeloma. Kada prilikom čišćenje vrta dolazi do požara, vatrogasci i liječnica odlaze po pozivu na mjesto požara, uspješno gase požar i epizoda završava sretno.

U ovoj epizodi mogu se pronaći mnogi pozitivni elementi koji njome dominiraju. Najprije treba navesti to što ona potiče na boravak u prirodi koja je u ovom animiranom filmu lijepo prikazana. Također potiče i na brigu o vrtu i okolišu (zalijevanje cvijeća, skupljanje smeća, košnja trave ...). Kroz epizodu se, u čišćenju vrta, potiče na zajednički rad te pomoć jedni drugima. Svaki od likova ima svoju ulogu i svatko ima zadatak koji mora ispuniti kako bi se cijeli posao uspješno završio. Tu bi kao negativnu stranu izdvojila dosta strogo i autoritativno zapovijedanje djevojčice, posebno prema svom ocu kojemu u nekoliko prilika dosta žustro govori što mora napraviti. Mislim da to nije realno i da bi djecu moglo naučiti krivom odnosu prema roditeljima, prema kojima se ne bi trebali tako ponašati. Isto tako treba pohvaliti organizatorske vještine djevojčice koja je uspješno rasporedila zadatke i vodila posao do nesretnog trenutka. Njezinim primjerom djeca mogu biti potaknuta na slične projekte u svojoj okolini (npr. skupljanje smeća u parku) gdje će kroz igru i zajedničko druženje učiniti korisnu stvar. Na kraju epizode prilikom postavljanja fontane došlo je do požara i neopreznošću moglo je doći do veće tragedije. Tu se može izvući pouka o tome da ipak neke zadatke djeca ne bi smjela obavljati jer ona vrlo brzo mogu krenuti u krivom smjeru i prouzročiti veće posljedice. Također djeca mogu naučiti da u takvim i sličnim opasnim situacijama moraju pozvati pomoć i rješavanje problema prepustiti stručnim osobama.

Ono što posebno treba pohvaliti i istaknuti kao pozitivne elemente u ovoj epizodi što je uz vatrogasca Sama, te njegove muške kolege, i jedna ženska osoba koja je punopravni član vatrogasne ekipe. Prikazana je kao i oni u vatrogasnoj odori, po ničemu se ne razlikuje od svojih kolega i jednako obavlja sve zadatke kao i oni. Isto se tako pojavljuje i gradska liječnica koja je također prikazana kao pametna i sposobna osoba u vrlo odgovornom poslu koji radi. Ona zajedno s vatrogascima hrabro izlazi na mjesto požara kako bi pružila pomoć

ozlijeđenima. Na tim primjerima vidimo da je dosta dobro prikazana ravnopravnost spolova i pokazatelj djeci kako žene nisu ništa manje sposobne nego su čak u nekim situacijama hrabrije i vještije od muškaraca. Treba istaknuti kako su i prikazane osobe različite rasne pripadnosti kao i ljudi različite starosne dobi, što djecu uči da su svi ljudi jednako vrijedni bez obzira na starost, spol i boju kože te svi zajedno mogu i trebaju funkcionirati.

Ovaj animirani film razvija osjećaj prijateljstva, socijalnu interakciju, empatiju i pomaganje drugima iz kojeg djeca mogu izvući mnoge pozitivne zaključke.

Slika 4. Vatrogasac Sam. Pribavljeno 1.7.2001., sa <https://mojtv.hr/thumb.ashx?path=/images/65c9a3bf-1a0d-40b9-92ba-6c9b04875bce.jpg&w=491&h=250>

Winx club

Trajanje 22:05, Sezona 1 epizoda 3, ime epizode *Alfija, škola za vile*, Nova TV

U animiranom filmu *Winx club* glavni je lik Blum. Ona je obična djevojka koja otkriva da je vila s iznimnim sposobnostima te uči koristiti se svojim čarobnim moćima u najboljoj školi za vile - školi Alfea. Zajedno sa svojim četirima prijateljicama osnovala je družinu zvanu Winx. Winxice su šesnaestogodišnje djevojčice koje posjeduju nadnaravne moći i tijekom njihovog korištenja pretvaraju se u vile. Epizoda koju sam odgledala i analizirala zove se *Alfija, škola za vile*. U školi se održava bal vila i majstora čarolije iz Crvene Fontane (škola magije za dečke). Tri zle vještice, iz čarobne škole za vještice, ne propuštaju ni ovu priliku te pokušavaju opet ukrasti Stelin čarobni prsten. Jedino Blum, koja je slučajno čula njihov razgovor, uspijeva ih zaustaviti te se u ovoj epizodi po prvi put pretvara u vilu.

Na početku analize moram istaknuti kako mi se ova epizoda i ovaj animirani film najmanje svidio te smatram da on u djeci ne može potaknuti puno pozitivnih stvari koje bi bile poučne za njih. Pratimo likove djevojaka koje su svojom pojavom prepoznatljive po svojem blještavilu, stilu oblačenja, frizurama, šminki i još dosta tome što privlači pozornost.

Djevojke su prikazane kao šesnaestogodišnjakinje koje su neprimjereno građene i odjevene. Gornji dio tijela im je vrlo kratak, struk je dosta uzak, a noge su im nemoguće dugačke. Njihovo tijelo nije proporcionalne građe te je dosta mršavo. Sve to može kod djece i mladih (pogotovo djevojčica) dovesti do krivog shvaćanja ljudskog tijela te one mogu imitacijom takvih likova sebi nanijeti štetu (anoreksija). Takva prezentacija stvara rodne stereotipe i fiktivna očekivanja kako bismo svi „trebali“ izgledati. Analiziranjem animiranog filma *Winx club*, nemoguće je ne primijetiti kako su glavne akterice odjevene. Svaka od njih odašilje krivu poruku, prvenstveno svojim izgledom, jer kod djece potiču razmišljanje o seksualnom izgledu koji je neprimjeren za njihovu dob. One su sve dosta izazovno obučene: sve nose visoke cipele na petu, imaju duge raspuštene kose, uvijek su sređene i našminkane, a usta i oči su posebno naglašeni. One su stalno u drugoj odjeći, opčinjene su svojim izgledom i u svakom trenutku moraju biti savršene i bez nedostataka. Sve to nije primjereno njihovoj dobi i djeca vrlo lako mogu dobiti iskrivljenu sliku o tome kako bi se zapravo trebali odijevati i izgledati u skladu sa svojim godinama. Promocija takvih ideala u našoj kulturi i medijima dovela je do toga da mnogi mladi danas nisu zadovoljni svojim tijelom te su nesretni što ne mogu izgledati kao oni s naslovnica i filmova. Tu je najveći problem kod djece koja još ne razlikuju stvarni svijet od fantastije te bi im trebalo na vrijeme predočiti opasnosti koje iz toga mogu proizaći. Također, u analiziranoj epizodi prisutni su i drugi neprimjereni sadržaji u

velikom broju, a to su nasilne scene (vječna borba dobra i zla), prijetnje, vrijeđanja, iako je broj pozitivnih likova veći od negativnih. Ono što se pozitivno može izvući iz ove epizode je to da su ubačene pjesme na engleskom jeziku tako da kod djece postoji mogućnost učenja stranog jezika. Osim toga smatram da više nema pretjerano edukativnog sadržaja iz kojeg bi se moglo nešto naučiti. Od pozitivnih elementa možemo još navesti i poruku koju film šalje, a to je da dobro uvijek pobjeđuje zlo i što razvija osjećaje prijateljstva i timski rad, jer su prijateljica dosta složne i zajedno rješavaju sve nevolje i probleme.

Slika 5. Winx club. Pribavljeno 1.7.2001., sa <http://images5.fanpop.com/image/photos/30800000/winx-ice-the-winx-club-30863991-550-328.png>

8. REZULTAT ISTRAŽIVANJA

Nakon provedene analize zaključila sam kako su gotovo svi animirani filmovi koje sam pogledala zadovoljavajući i primjereni uzrastu za koji su predviđeni, konkretno filmovi *Maša i Medvjed*, *Doktorica Pliško*, *Mišo i Robin te Vatrogasac Sam*. U tim animiranim filmovima ne postoje neprimjereni sadržaji kao što fizičko i psihičko nasilje, stereotipi i sl. Štoviše, tim se animiranim filmovima ističe važnost prijateljstva, empatije, surađivanja, pomaganja drugima i slično. Kroz ove epizode djeca mogu na zabavan način dosta toga i naučiti, kako o međuljudskim odnosima tako i općenito o svemu što ih okružuje. One ih općenito mogu potaknuti na igru, razviti osjećaje prijateljstva, samostalno razmišljanje, učenje o sebi i prirodi, životu i zabavi sa životinjama... Ukoliko i postoji neko neprimjereni ponašanje ono je prikazano na humorističan način kako bi djeca mogla iz toga nešto naučiti kao u slučaju nestašne djevojčice Maše. Dosta se neprimjerenih sadržaja pronalazi u animiranom filmu *Winx club*. Oni se odnose na preveliki broj fizičkog nasilja, stereotipa te na samo odijevanje i izgled glavnih junakinja Winxica. Smatram da se šalje neprimjerena poruka djevojčicama da je potrebno svojim fizičkim izgledom privlačiti pažnju i da je on najbitniji u njihovom životu.

Ipak, potrebno je naglasiti kako je potrebno 'aktivno' s djecom sudjelovati u gledanju tih filmova i objašnjavati im sve što im je nejasno, te s njima razgovarati kako bi djeca iz animiranih filmova nešto naučila. Svaka od ovih epizoda posjeduje stvari koje će neko dijete lakše, a neko malo teže razlučiti i potrebno je dosta razgovora o svemu što oni gledaju kako bi dobre stvari primijenili, a loše izbacili iz svojih života. Ne misli se da bi roditelji trebali djeci braniti nešto ili nepoštivati djetetov izbor, nego da bi vlastitim primjerom trebali poticati na kvalitetniji izbor što će dijete gledati.

Obrazovni sustav, ali i mediji sami, mogu doprinijeti razvoju medijske pismenosti svih sudionika. Kao roditelji i učitelji, trebamo učiti svoju djecu da gledaju televiziju na kritički način. Prema tome, trebamo gledati i razgovarati s njima o porukama s televizijskih programa.

9. ZAKLJUČAK

U današnje je doba gotovo nemoguće izbjeći utjecaj medija na život odraslih i djece. Oni su sredstvo putem kojeg dobivamo informacije o svijetu, oni nas educiraju, zabavljaju, informiraju i slično. Upravo iz tog razloga javlja se potreba za medijskom kulturom i pismenošću. Medijska kultura uključuje medijski odgoj i obrazovanje koje će pomoći odraslima, a najviše djeci da razviju kritički stav prema medijima te znaju se koristiti medijskim sadržajima. Iz različitih istraživanja zaključeno je da medijski sadržaji namijenjeni djeci mogu biti učinkoviti. Učinkoviti su u smislu promicanja različitih ciljeva, npr., obrazovne dječje emisije potiču spremnost za školu i ranu pismenost. Međutim, ima tu i negativnih karakteristika o kojima je bilo riječi i u samom radu, ali nakon analize odabranih sadržaja zaključeno je da neprimjereni sadržaji ne pravladavaju u njima. Mišljenja sam da su roditelji najodgovorniji za kontrolu sadržaja kojima je njihovo dijete izloženo. Gotovo je pa nemoguće djecu potpuno isključiti iz virtualnog svijeta. Djecu je potrebno usmjeriti te im ponuditi adekvatnu alternativu, koja je prikladna njihovoj dobi i pomoću koje će razvijati svoju kreativnost, koncentraciju i logičko mišljenje.

Za istraživački dio rada provedeno je istraživanje kojim se željela utvrditi postojanost neprimjerenih sadržaja kao što su nasilje, udarci, vrijeđanje, stereotipi i sl., ali i pozitivnih elementa koji su edukativnog sadržaja, razvijaju empatiju te potiču maštu, pomaganje i suradnju u animiranim filmovima: *Maša i Medvjed*, *Mišo i Robin*, *Doktorica Pliško*, *Vatrogasac Sam i Winx club*.

U četirima od pet animiranih filmova ističe se važnost prijateljstva, empatije, surađivanja, pomaganja drugima i slično, dok samo jedan od njih prikazuje neprimjereno ponašanje, sadržaje i stereotipe. Kroz istraživanje provedeno tijekom pisanja ovog rada, nakon svih odgledanih i analiziranih animiranih filmova, vidimo da u većina njih ne pronalazimo gotovo pa nikakve neprimjerene sadržaje čime je moja pretpostavka kako će se u njima pronaći velika količina istog opovrgnuta. Međutim, ti su animirani filmovi samo 'kap u moru' onog što se djeci danas nudi i prikazuje na televizijskim programima, ali i ostalim medijima. Stoga sam mišljenja, kako bi se za daljnje istraživanje trebalo pogledati još animiranih filmova. Upravo stoga smatram da je važno naglasiti veliku ulogu roditelja koju imaju u svemu tome i kolika je odgovornost na njima da svojim sudjelovanjem u svakom aspektu djetetova života, pa čak i u gledanju animiranih filmova, odgoje dobre i moralne osobe.

10. LITERATURA

1. Beck, J. (2004). *Animation art: From pencil to pixel, the history of cartoon, anime & CGI*. 1. izd. London: Flame Tree Publishings
2. Belamarić, J. (2009). *Ružičasto i plavo rodno osviješten odgoj u vrtiću. Dijete Vrtić Obitelj*. Pribavljeno 1.7.2019., <https://hrcak.srce.hr/128501>
3. Ilišin, V. (2003). *Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima. Medijska istraživanja*. Pribavljeno 1.7.2019., sa https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=36721
4. Jurčić, D. (2013). *Kako iz televizije izvući ono najbolje za dijete*
5. Kanižaj, I. (2015). *Mediji, odgoj i komunikacija*, u: Brusić, R., Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš. D., Mališa, J., Marković, N., Osmančević, L., Rovis Brandić, A., Vučenović, D. *Komunikacija odgoja – odgoj komunicira. Emocionalna i medijska pismenost* (str. 38-44), Zagreb: Pragma.
6. Kolucki, B., Lemish, D. (2013). *Kako komunicirati s djecom. Načela i prakse za podršku, nadahnuće, poticaj, obrazovanje i iscjeljenje*. Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF) Ured za Hrvatsku
7. Micić, S., Babac, M., Težak, S. i Vrabec, M., (1980). *Osnovi filmske kulture*, Novi Sad: Radnički univerzitet Radivoj Ćirpanov
8. Mikić, K. (2001). *Film u nastavi medijske kulture*, Zagreb: Educa
9. Mikić, K. (2004). *Mediji i roditelji, Zapis*. Pribavljeno 1.7.2019., sa http://www.hfs.hr/hfs/zapis_clanak_detail.asp?sif=483
10. Osmančević, L. (2015). *Pozitivni i negativni medijski sadržaji*, u: .Brusić, R., Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš. D., Mališa, J., Marković, N., Osmančević, L., Rovis Brandić, A., Vučenović, D. *Komunikacija odgoja – odgoj komunicira. Emocionalna i medijska pismenost* (str. 55-59), Zagreb: Pragma.
11. Sindik, J. (2012). *Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu? Medijska istraživanja*. Pribavljeno 1.7.2019., sa <https://hrcak.srce.hr/85379>
12. Težak, S. (2002). *Metodika nastave filma*, Zagreb: Školska knjiga

13. Velički, V. (2007). *Utjecaj medija na govor i početnu pismenost u predškolskom i ranom školskom razdoblju*, članak u Zborniku sa znanstvenog skupa „*Rano učenje hrvatskog jezika*“, Zagreb: Europski centar za napredna i sustavna istraživanja i Učiteljski fakultet u Zagrebu
14. Williams, R. (2003). *The Animator's Survival Kit*, Faber and Faber
15. Zgrabljic Rotar, N. (2005). *MEDIJI - Medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji. Medijska pismenost i civilno društvo*. Pribavljeno 1.7.2019., sa https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKewi_1_Xdl5bjAhXQxaYKHcSoAsYQFjAAegQIARAC&url=http%3A%2F%2Fwww.medijskapismenost.net%2Fdownload%2F2005_Nada_Zgrablji_Rotar_Medijska_pismenost_i_civilno_drustvo.pdf&usg=AOvVaw2hVruTNeEWHNuM1OMN8JOE
16. Žderić, J. (2009). *Medijska kultura djece i mladih (mogućnosti i zamjerke)*. Zagreb: Udruga Medioteka.

Internetske stranice

1. Agencija za elektroničke medije i Unicef (2016). *Sve je manje djece pred tv ekranom bez nadzora*. Objava za medije. Pribavljeno 1.7.2019. sa <https://www.aem.hr/vijesti/istrazivanja-aem-a-i-unicef-a-sve-je-manje-djece-pred-tv-ekranom-bez-nadzora/>
2. Medijska pismenost.hr (2017). *Pozitivni i negativni utjecaji medija. Mediji i dječji razvoj*. Pribavljeno 10.9.2019. sa <https://www.medijskapismenost.hr/pozitivni-i-negativni-utjecaji-medija/>
3. Mikić, K. i Rukavina, A., (2006). *Djeca i mediji*. Pribavljeno 1.7.2019. sa http://www.hfs.hr/nakladnistvo_zapis_detail.aspx?sif_clanci=1604#.XRxYrI9S_IV
4. Nemčanin, O. (2014). Pribavljeno 20.6.2017. sa <http://ozana.pgsri.hr/povijest-animacije/>
5. UNESCO (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. Pribavljeno 20.6.2017. sa https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf

11. POPIS TABLICA I FOTOGRAFIJA

Slika 1. Maša i Medvjed

Slika 2. Doktorica Pliško

Slika 3. Mišo i Robin

Slika 4. Vatrogasac Sam

Slika 5. Winx club